

Prof.dr Jasminka Gradašćević-Sijerčić

„Penzijsko i invalidsko osiguranje”

Sarajevo, 17. 04. 2018.godine

Sarajevo, 25. 04. 2018. godine

Sadržaj

1. Uvod: penzioni sistemi i pravni okvir
2. Elementi pravnih odnosa penzijskog i invalidskog osiguranja
3. Sistem invalidskog osiguranja
4. Zaštitni instituti u funkciji socijalne sigurnosti osiguranika u penzijskom i invalidskom osiguranju

Penzioni sistemi

Penzione sisteme prema OECD-u, možemo generalno podijeliti na: □

- **sisteme javnog (državnog) penzionog osiguranja,** □
- **sisteme privatnog penzionog osiguranja.**

Nadalje na:

- **„pay as you go“ penzione sisteme**

(prikupljena sredstva doprinosa praktično se ne zadržavaju na računu nosioca osiguranja - već se odmah kroz penzione naknade isplaćuju penzionerima- ovaj sistem često se naziva i „tekući koncept“ ili „sistem tekućeg finansiranja“), □

- **„fully funded“ ili „capitalized“ penzione sisteme**

(penzioni sistemi kao osnovu za isplatu penzija koriste akumulaciju sredstava - **fundirani penzioni sistemi**. Sistem kapitalizacije podrazumeva da se uplaćeni doprinosi kapitalizuju i kao štednja služe za finansiranje isplata penzijskih nadoknada).

Penzioni sistem u BiH

- Penzioni sistem Bosne i Hercegovine sastoji se od **dvije penzione sheme: FBiH i RS.**
- Penzijsko i invalidsko osiguranje na osnovu generacijske solidarnosti je sistem penzijskog i invalidskog osiguranja u kojem se osiguranicima na načelima uzajamnosti i solidarnosti osiguravaju prava za slučaj nastanka rizika starosti, invalidnosti i fizičke onesposobljenosti, a članovima njihovih porodica prava za slučaj smrti osiguranika, odnosno korisnika prava.

Normativni okvir penzijsko i invalidskog osiguranja u BiH

- Heteronomni izvori/autonomni
- Međunarodni izvori

Konvencija MoR-a br.102

- Osigurani rizici: starosti, nesposobnost određenog stepena za obavljanje profesionalne djelatnosti: stalano ili odgovarajuće smanjenje fizičkog integriteta, smrt

Međunarodni ugovori - sporazumi o socijalnom osiguranju

Primjer:

1. Sporazum o socijalnom osiguranju između Bosne i Hercegovine i Republike Austrije /»Sl.Glasnik BiH«, br. 2/2001 – dodatak Međunarodni ugovori/ i stupio na snagu 01.11.2001.godin
2. Ugovor o socijalnom osiguranju između Bosne i Hercegovine i Republike Hrvatske /»Sl.Glasnik BiH«, br. 6/2001 –dodatak Međunarodni ugovori/ i stupio na snagu 01.11.2001.godine.
3. Sporazum između Bosne i Hercegovine i Savezne Republike Jugoslavije o socijalnom osiguranju, tupio na snagu 01.01.2004.godine.
4. Ugovor između Bosne i Hercegovine i Republike Turske o socijalnom osiguranju /»Sl.Glasnik BiH«, br. 16/2003 – dodatak Međunarodni ugovori/, i stupio je na snagu 01.09.2004.godine.
5. Ugovor između Bosne i Hercegovine i Republike Makedonije o socijalnom osiguranju /»Sl.Glasnik BiH«, br. 1/2006 – dodatak Međunarodni ugovori/, i stupio je na snagu 01.04. 2006.godine.

Heteronomni/autonomni izvori u FBiH

- **Zakon o penzijskom i invalidskom osiguranju FBiH («Sl.novine FBiH», broj 13/18)**
- Zakon o matičnoj evidenciji o osiguranicima i korisnicima prava iz PIO
- Zakon o organizaciji penzijskog i invalidskog osiguranja FBiH
- Zakon o doprinosima

- Statut FZ MIO/PIO
- Sporazum o međusobnim pravima i obvezama u provođenju PIO

Principi

- Princip **solidarnosti i uzajamnosti**
(međugeneracijska solidarnost)
- Princip **obaveznosti** (obuhvaćenost kruga
zaštićenih osoba, kvalifikacioni period uplate
doprinosu)
- **Dvostepenosti**

Pravna priroda prava

- **Neotuđiva**
- **Osobna /lična**
- **Materijalna**
- **Nezastariva**

Vrste penzijskog i invalidskog osiguranja

- **Obavezno**
- **Dobrovoljno**

2. Elementi pravnih odnosa penzijskog i invalidskog osiguranje

Svojstvo osiguranika

Osigurani rizik

Prava i obaveze

Zahtjev

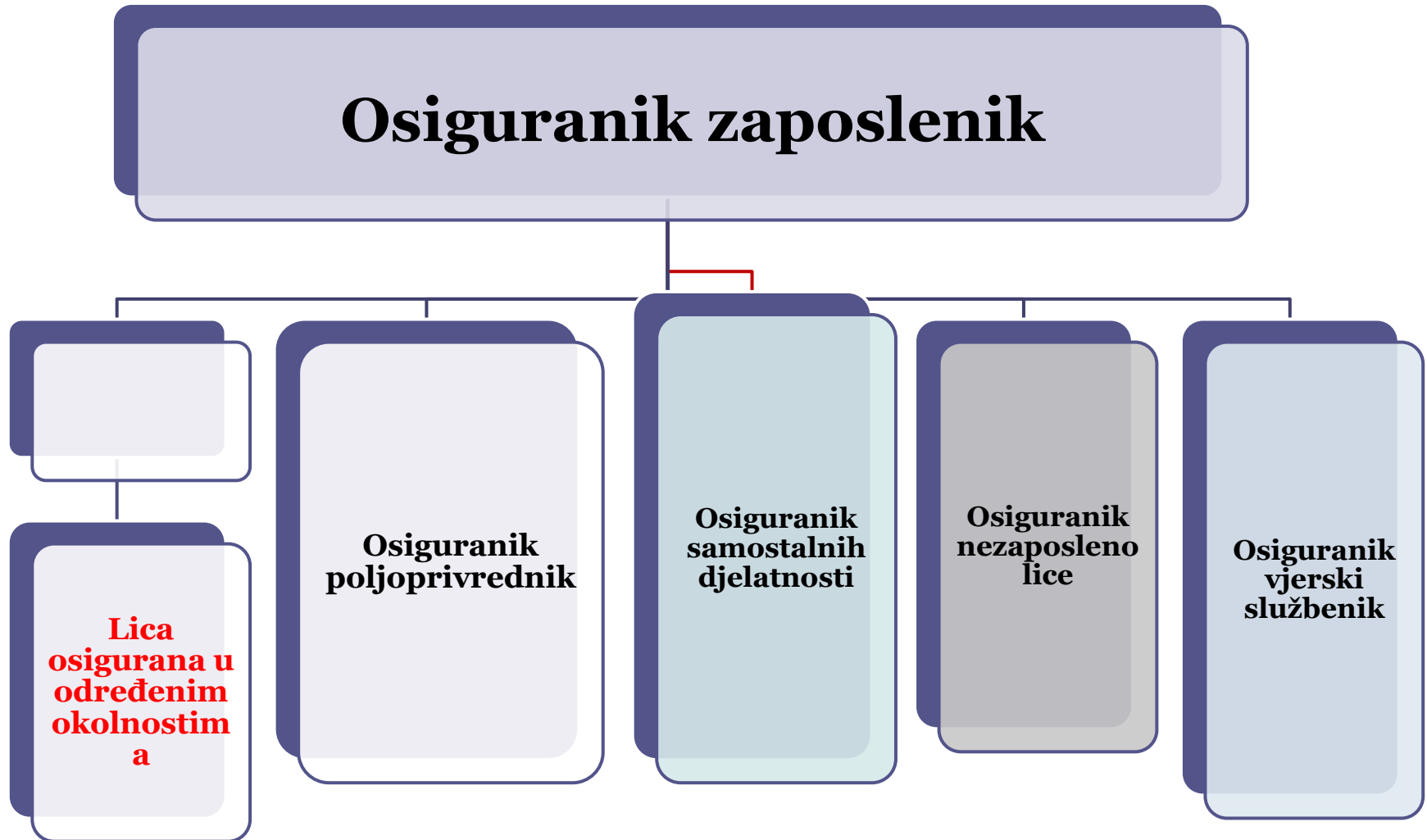
2.1. Osiguranici u PIO

Osiguranik je fizičko lice koje je na osnovu radne aktivnosti osigurano na penzijsko i invalidsko osiguranje

Osiguranik u obaveznom osiguranju

Osiguranik u dobrovoljnom osiguranju

Osiguranik u obaveznom osiguranju

Osiguranik zaposlenik

- a) lice zaposleno u privrednom društvu, organu uprave, javnoj ustanovi ili drugoj organizaciji na teritoriji Federacije,
- b) lice zaposleno u institucijama BiH) i Brčko Distrikt u sa prebivalištem na teritoriji Federacije,
- c) profesionalna vojna lica zaposlena u Ministarstvu odbrane BiH i Oružanim snagama BiH, sa prebivalištem na teritoriji Federacije,
- d) lice zaposleno u Brčko Distriktu ili institucijama BiH sa prebivalištem u Brčko Distriktu, ako je prijavljeno u Jedinstveni sistem registracije, kontrole i naplate doprinosa PU FBiH
- e) lice zaposleno kod obrtnika ili kod nosioca poljoprivrednog gazdinstva,
- f) lice koje profesionalno obavlja javnu funkciju ako za obavljanje te funkcije ostvaruje plaću,

Osiguranik zaposlenik

- g) detaširani radnici,
- h) državljanin BiH koji je na teritoriji BiH zaposlen kod međunarodnih organizacija, diplomatskih ili konzularnih predstavništava, stranih pravnih ili fizičkih lica, ako međunarodnim ugovorom nije drugačije određeno,
- i) strani državljanin i lice bez državljanstva koji su na teritoriji BiH zaposleni kod stranih pravnih ili fizičkih lica, ako međunarodnim ugovorom nije drugačije određeno, kao i kod međunarodnih organizacija, diplomatskih ili konzularnih predstavništava, ako je takvo osiguranje predviđeno međunarodnim ugovorom,
- j) lice koje u skladu sa zakonom obavlja privremene i povremene poslove u skladu sa propisima o radu.

Osiguranik u dobrovoljnom osiguranju

Uvjeti

- **Lice koje nije osiguranik u obaveznom osiguranju može se osigurati na dobrovoljno osiguranje**
- **ako ima:**
 - a) prebivalište na teritoriji Federacije ili teritoriji Brčko Distrikta,**
 - b) opću zdravstvenu sposobnost,**
 - c) 15 godina a najkasnije do navršene 65 godine, te**
 - d) državljanstvo BiH**

Uvjeti

- **Lice koje se nalazi na redovnom školovanju i lice koje je ostvarilo pravo na penziju ne može biti osiguranik u dobrovoljnom osiguranju.**

Osigurani rizici

Penzisko osiguranje

- Starost
- Smrt
- Fizička onesposobljenost

Invalidsko osiguranje

- Gubitak radne sposobnosti
- Preostala radna sposobnost

2.2.Prava iz penzijskog i invalidskog osiguranja

- a) za slučaj starosti – **starosna penzija**,
- b) za slučaj gubitaka radne sposobnosti - **invalidska penzija**,
- c) za slučaj promijenjene radne sposobnosti: **pravo da bude raspoređen na drugo odgovarajuće radno mjesto, pravo na odgovarajuće zaposlenje, prekvalifikaciju odnosno dokvalifikaciju, kao i pravo na odgovarajuće novčane naknade u vezi s korištenjem tih prava,**
- d) za slučaj smrti osiguranika, odnosno korisnika starosne ili invalidske penzije – **porodična penzija i pravo na naknadu pogrebnih troškova**,
- e) za slučaj fizičke onesposobljenosti – **naknada** za fizičku onesposobljenost

Starosna (lična / osobna) penzija

- Osigurani rizik
- Uvjeti-vrste
- Visina

Starost kao osigurani rizik

Starost predstavlja određeno životno razdoblje povezano s hronološkom dobi. Starenje je **hronološko vreme** postojanja ili broj jedinica standardnog vremena proteklo između rođenja i datuma posmatranja.

- Razlikujemo dve vrste starosti:

1) hronološka (kalendarska) starost “koliko dugo živimo”,

2) biološka starost “koliko je staro naše telo”.

- Prema Svjetskoj zdravstvenoj organizaciji starost dijelimo na: ranu (od 65. do 74. godine), srednju (od 75. do 84. godine), duboku starost (85 i više godina).

Pravo na starosnu penziju-uvjeti

Osiguranik stiče pravo na starosnu penziju kad:

a) navrši 65 godina života i najmanje 15 godina staža osiguranja;

b) navrši 65 godina života i najmanje 20 godina penzijskog staža;

c) kada navrši 40 godina staža osiguranja, bez obzira na godine života.

Smanjenje starosne granice za starosnu penziju

- Osiguraniku koji ima navršen staž osiguranja sa uvećanim trajanjem starosna granica za ostvarivanje prava na starosnu penziju **snižava se za ukupno uvećanje staža.**
- Uvećanje staža je razlika između ukupno utvrđenog staža osiguranja sa uvećanim trajanjem i staža osiguranja u efektivnom trajanju za isti period.
- Starosna granica može se snižavati najviše do 45 godina života.

Izuzetak-prijevremena starosna penzija

- Osiguranik ima pravo na starosnu penziju i kada navrši **40 godina penzijskog staža i najmanje 62 godine života.**

Prijevremena starosna penzija za muškarce

- a) 2018. godini *60 godina i šest mjeseci života i 35 godina i šest mjeseci staža osiguranja,*
- b) 2019. godini *61 godinu života i 36 godina staža osiguranja,*
- c) 2020. godini *61 godinu i šest mjeseci života i 36 godina i šest mjeseci staža osiguranja,*
- d) 2021. godini *62 godine života i 37 godina staža osiguranja,*
- e) 2022. godini *62 godine i šest mjeseci života i 37 godina i šest mjeseci staža osiguranja,*
- f) 2023. godini *63 godine života i 38 godina staža osiguranja,*
- g) 2024. godini *63 godine i šest mjeseci života i 38 godina i šest mjeseci staža osiguranja,*
- h) 2025. godini *64 godine života i 39 godina staža osiguranja,*
- i) 2026. godini *64 godine i šest mjeseci života i 39 godina i šest mjeseci staža osiguranja.*

Prijevremena starosna penzija za žene

- a) 2018. godini **55 godina i šest mjeseci života** i **30 godina i šest mjeseci staža osiguranja**,
- b) 2019. godini 56 godina života i 31 godinu staža osiguranja,
- c) 2020. godini 56 godina i šest mjeseci života i 31 godinu i šest mjeseci staža osiguranja,
- d) 2021. godini 57 godina života i 32 godine staža osiguranja,
- e) 2022. godini 57 godina i šest mjeseci života i 32 godine i šest mjeseci staža osiguranja,
- f) 2023. godini 58 godina života i 33 godine staža osiguranja,
- g) 2024. godini 58 godina i šest mjeseci života i 33 godine i šest mjeseci staža osiguranja,
- h) 2025. godini 59 godina života i 34 godine staža osiguranja,
- i) 2026. godini 59 godina i šest mjeseci života i 34 godine i šest mjeseci staža osiguranja,
- j) 2027. godini 60 godina života i 35 godina staža osiguranja,
- k) 2028. godini 60 godina i šest mjeseci života i 35 godina i šest mjeseci staža osiguranja,
- l) 2029. godini 61 godinu života i 36 godina staža osiguranja,
- m) 2030. godini 61 godinu i šest mjeseci života i 36 godina i šest mjeseci staža osiguranja,
- n) 2031. godini 62 godine života i 37 godina staža osiguranja,
- o) 2032. godini 62 godine i šest mjeseci života i 37 godina i šest mjeseci staža osiguranja,
- p) 2033. godini 63 godine života i 38 godina staža osiguranja,
- q) 2034. godini 63 godine i šest mjeseci života i 38 godina i šest mjeseci staža osiguranja,
- r) 2035. godini 64 godine života i 39 godina staža osiguranja,
- s) 2036. godini 64 godine i šest mjeseci života i 39 godina i šest mjeseci staža osiguranja.

Penzijski staž

-grupni naziv perioda provedenih u obaveznom osiguranju (staž osiguranja) i perioda provedenih van osiguranja koji se pod određenim uslovima priznaju u penzijski staž (poseban staž),

Penzijski staž

```
graph TD; A[Penzijski staž] --> B[Stož osiguranja]; A --> C[Posebni staž]; B --> D[Stož osiguranja sa efektivnim trajanjem]; D --> E[Stož osiguranja sa uvećanim trajanjem];
```

The diagram is a flowchart illustrating the types of pension service (Penzijski staž). At the top level is 'Penzijski staž'. This branches into two categories: 'Stož osiguranja' (Insurance Service) and 'Posebni staž' (Special Service). 'Stož osiguranja' further branches into 'Stož osiguranja sa efektivnim trajanjem' (Insurance Service with effective duration) and 'Stož osiguranja sa uvećanim trajanjem' (Insurance Service with increased duration).

Stož osiguranja

Posebni staž

**Stož osiguranja sa
efektivnim
trajanjem**

**Stož osiguranja
sa uvećanim
trajanjem**

Stož osiguranja sa efektivnim trajanjem

U stož osiguranja sa efektivnim trajanjem računa se vrijeme koje je osiguranik, poslije 15. godine života, proveo u obaveznom ili dobrovoljnom osiguranju, za koje je uplaćen doprinos.

U stož osiguranja sa efektivnim trajanjem računa se vrijeme provedeno na radu sa punim radnim vremenom, u skladu sa propisima o radu.

Vrijeme koje je osiguranik u obaveznom osiguranju proveo na radu sa nepunim radnim vremenom, u skladu sa propisima o radu, računa se u stož osiguranja sa efektivnim trajanjem srazmjerno radnom vremenu provedenom na radu u odnosu na puno radno vrijeme.

Stož osiguranja sa uvećanim trajanjem

- U staž osiguranja sa uvećanim trajanjem računa se vrijeme u kojem je osiguranik radio na **naročito teškom, opasnom i po zdravlje štetnom radnom mjestu odnosno poslu, kao i na radnom mjestu odnosno poslu na kojem osiguranik poslije navršenja određenih godina života** ne može uspješno da obavlja svoju profesionalnu djelatnost i za koje je, pored doprinosa za staž osiguranja sa efektivnim trajanjem, **plaćen doprinos srazmjerno stepenu uvećanja staža.**
- Stepenu uvećanja staža osiguranja zavisi od težine, opasnosti i štetnosti rada, odnosno od prirode posla, a može iznositi najviše 50%.
- Staž osiguranja računa se sa uvećanim trajanjem samo za vrijeme koje je osiguranik radio puno radno vrijeme.

Poseban staž

- Osobama koje su uzela učešće u pripremama za odbranu BiH, odnosno koja su uzela učešće u odbrani BiH kao pripadnici Armije Republike BiH, odnosno HVO i organa unutrašnjih poslova, saglasno propisima koji su se na njih odnosili prije stupanja na snagu ovog zakona, u penzijski staž, kao **poseban staž u dvostrukom trajanju, računa se vrijeme koje su proveli u pripremama za odbranu odnosno u odbrani BiH u periodu od 18. septembra 1991. godine do 23. decembra 1995. godine.**
- Poseban staž ne čini staž osiguranja, bez obzira na to da li je unesen u matičnu evidenciju nosioca osiguranja, a uračunat će se u penzijski staž samo uz pismenu saglasnost osobe na koju se taj staž odnosi.
- Osiguranicima koji su pravosnažnom presudom osuđeni zbog krivičnog djela ratnog zločina, poseban staž ne računa se u penzijski staž.

Visina starosne penzije

- Visina starosne penzije određuje se tako što se:
- **lični bodovi osiguranika pomnože sa vrijednošću općeg boda na dan ostvarivanja prava.**

- **Parametri :**

a) godišnji lični koeficijent - GLK

b) lični koeficijent-LK

c) lični bodovi-LB

**Vrijednost
boda(01.03/2018):
14,00KM**

Lični bodovi -osnovica starosne penzije

- Ukupni lični bodovi osiguranika utvrđuju se kao **zbir ličnih bodova na osnovu staža osiguranja i ličnih bodova na osnovu posebnog staža.**
- Lični bodovi na osnovu staža osiguranja dobiju se množenjem ličnog koeficijenta osiguranika i njegovog staža osiguranja.
- Za određivanje ličnih bodova osiguranika, penzijski staž može iznositi i više od 40 godina.
- Radi određivanja ličnih bodova osiguranika, penzijski staž se iskazuje brojčano, a utvrđuje se tako da se svaka godina računa kao **1**, svaki mjesec kao 0,083333, a svaki dan kao 0,002777.
- Lični bodovi za svaku godinu posebnog staža iznose 0,5 bodova, za priznatu punu godinu ostvarenog posebnog staža, za svaki mjesec iznose 0,041666 boda, a za svaki dan iznose 0,001388 boda.

Lični koeficijent

- Lični koeficijent osiguranika utvrđuje se tako što se **zbir godišnjih ličnih koeficijenata podijeli sa periodom za koji su obračunati.**
- (2) Period za koji su obračunati godišnji lični koeficijenti utvrđuje se u skladu sa čl. 44. st.(4) i (5) ovog zakona.

Godišnji lični koeficijent

- Godišnji lični koeficijent utvrđuje se tako što se **ukupan iznos plaća**, odnosno osnovica počev od 1. januara 1970. godine, **izuzimajući godinu ostvarivanja prava** i 1992-1995. godinu, **za svaku kalendarsku godinu podijeli sa prosječnom godišnjom plaćomu SR BiH, odnosno u Federaciji za istu kalendarsku godinu.**
- Pod ukupnim iznosom plaća, odnosno osnovica osiguranja podrazumijeva se ukupan godišnji iznos plaća, osnovica osiguranja, novčanih i nenovčanih prihoda i naknada koje je osiguranik ostvario, na koje je obračunat i uplaćen doprinos.
- **Godišnji lični koeficijent može iznositi najviše pet.**

PRIMJER/FORMULE ZA IZRAČUN PENZIJE ZA OSIGURANIKE

1)
$$GLK = \frac{\text{IZNOS PLAĆA}}{\text{IZNOS PROSJE. PLAĆA}} = \frac{10.044 (837 \text{ KM} \times 12 \text{ mj.})}{10.044 (837 \text{ KM} \times 12 \text{ mj.})} = 1$$

2)
$$LK = \frac{\text{ZGLK (zbir godišnjih ličnih koeficijenata)}}{\text{PERIOD}} = \frac{40 (40 \times 1)}{40 (\text{staž})} = 1$$

3)
$$LB = LK (\text{lični koeficijent}) \times SO (\text{staž osiguranja}) = 1 \times 40 = 40$$

4)
$$\text{VISINA PENZIJE} = LB (\text{lični bod}) \times OB (\text{opći bod}) = 40 \times 14 = 560 \text{ KM}$$

► NAPOMENA: pretpostavka je da je osiguranik cijeli staž ostvarivao prosječnu plaću

Porodična penzija

- Osigurani rizik: **smrt osiguranika;**
- Temelj za ostvarivanje prava na porodičnu penziju vezan za činjenicu da je umrli osiguranik imao obavezu izdržavanja članova porodice.

◎ Uvjeti:

- 1) **Opći** na strani umrlog osiguranika/korisnika
- 2) **Posebni** na strani titulara prava na porodičnu penziju/članova uže porodice umrlog osiguranika/

Uvjeti za sticanje porodične penzije

- **Opći uvjeti:**

a) na dan smrti ispunjeni uvjeti za starosnu ili invalidsku penziju;

b) na dan smrti korisnik starosne ili invalidske penzije.

- **Posebni uvjeti** vezani za titulare prava na porodičnu penziju:
- a) **bračni supružnik (udovica odnosno udovac),**
- b) razvedeni bračni supružnik, ako mu je pravosnažnom presudom suda dosuđeno pravo na izdržavanje,
- c) dijete, rođeno u braku ili van braka, te usvojeno dijete,
- d) pastorak ukoliko ga je umrli osiguranik, odnosno korisnik penzije izdržavao,
- e) dijete-unuče bez oba roditelja ukoliko ga je umrli osiguranik, odnosno korisnik penzije izdržavao.

Udovica/udovac ima pravo na porodičnu penziju:

- a) ako je na dan smrti supruga navršila 50/60 godina života,
- b) ako je na dan smrti supruga bila potpuno nesposobna za privređivanje, odnosno ako je takva nesposobnost nastala u roku jedne godine od dana smrti supruga,
- c) ako je poslije smrti supruga ostalo jedno ili više djece koja imaju pravo na porodičnu penziju, a ona obavlja roditeljske dužnosti prema toj djeci;
- d) ako je dijete osiguranika, odnosno korisnika penzije rođeno 300 dana nakon njegove smrti.

Izuzetak: udovica šehida, odnosno poginulog branioca, ima pravo na porodičnu penziju kada navrši 45/60 godina života.

Uvjeti na strani djece

- **1.obavezno do navršenih 15 godina života**
- **2.dijete starije od 15 godina života stiče pravo na porodičnu penziju ako je na redovnom školovanju, a najkasnije do navršenih 26 godina života**
- **3.potpuno i trajno nesposobno dijete stiče pravo na porodičnu penziju ako ga je osiguranik poslije navršene 15.godine života izdržavao do svoje smrti**

Visina porodične penzije

- 1) Porodična penzija poslije **smrti osiguranika** se određuje od **invalidske penzije koja bi mu pripadala na dan smrti**, a u procentu koji se utvrđuje prema broju članova porodice koji imaju pravo na penziju.
- 2) Porodična penzija poslije smrti korisnika starosne ili invalidske penzije određuje se od **penzije koja je pripadala korisniku na dan smrti**, a u procentu koji se utvrđuje prema broju članova porodice koji imaju pravo na penziju.

- Visina se utvrđuje zavisno od broja članova porodice koji imaju pravo na tu penziju i iznosi :
- 1 član = 70 % osnova
- 2 člana = 80% osnova
- 3 člana = 90 % osnova
- 4 člana i više = 100% OSNOVA

3. Sistem invalidskog osiguranja-prava po osnovu invalidnosti

Ključni pojmovi i instituti: invalidnost, nesposobnost za obavljanje poslova radnog mjesta, invalidi rada, uzroci invalidnosti, povreda na radu, profesionalno oboljenje, radni vijek, invalidska penzija, prava po osnovu preostale radne sposobnosti

Pojam invalidnosti

- Vezuje se za situacije kada **osiguranik zbog trajnih promjena u zdravstvenom stanju** prouzrokovanih povredom na radu, profesionalnom bolešću, povredom van rada ili bolešću koja se ne može otkloniti liječenjem ili mjerama medicinske rehabilitacije **postane potpuno nesposoban za obavljanje poslova radnog mjesta na koje je bio raspoređen i koje je obavljao prije nastanka invalidnosti ili osiguraniku bude utvrđena preostala radna sposobnost**

Nesposobnost za obavljanje poslova radnog mjesta

➤ **Gubitak radne sposobnosti:**

potpuna trajna nesposobnost za obavljanje bilo kojih poslova;

➤ **Promjenjena radna sposobnost:**

mogućnost rada u punom radnom vremenu na dugim poslovima koji odgovaraju tjelesnim i psihofizičkim sposobnostima sa ili bez prekvalifikacije odnosno dokvalifikacije.

Invalida rada

- **Osiguranici koji po osnovu invalidnosti ostvaruju prava iz invalidskog osiguranja**

Dijele se na dvije kategorije

1. **Invalidi rada I kategorije** –osiguranici kod kojih nastane gubitak radne sposobnosti/stiču pravo na invalidsku penziju
2. **Invalidi rada II kategorije** –osiguranici sa promjenjenom radnom sposobnošću/stiču pravo na: raspoređivanje ili zaposlenje na drugom odgovarajućem poslu, prekvalifikaciju ili dokvalifikaciju do navršene 55 godine života, novčane naknade u vezi sa korištenjem tih prava.

Uzroci invalidnosti

- **Povreda na radu**
- **Profesionalno oboljenje**
- **Povreda van rada**
- **Bolest koja se ne može otkloniti mjerama liječenjem ili mjerama medicinske rehabilitacije**

Član 49.

(Povreda na radu)

- (1) Povredom na radu smatra se:
 - a) povreda osiguranika, **prouzrokovana neposrednim i kratkotrajnim mehaničkim, fizičkim ili hemijskim djelovanjem**, naglim promjenama položaja tijela, iznenadnim opterećenjem tijela ili drugim promjenama fiziološkog stanja organizma, ako je takva **povreda uzročno vezana za obavljanje posla koji je osnov osiguranja**,
 - b) povreda koju osiguranik pretrpi na redovnom putu od stana do mjesta rada i obratno, odnosno radi obavljanja djelatnosti na osnovu koje je osiguran.

Čl. 49

2) Povredom na radu u smislu ovog zakona, **ne smatra se povreda** na radu ukoliko je prouzrokovana:

a) namjerno ili iz krajnje nepažnje osiguranika koji je obavljao radne obaveze, kao i na redovnom putu od stana do mjesta rada i obratno, b) pijanstvom osiguranika,

c) isključivom odgovornosti trećeg lica,

d) zbog više sile,

e) zbog obavljanja aktivnosti koje nisu u vezi s obavljanjem radnih aktivnosti,

f) usljed namjernog nanošenja ozljede osiguraniku od strane drugog lica izazvanog ličnim odnosom s osiguranim licem koje se ne može dovesti u vezu sa radno-pravnom aktivnosti,

g) usljed namjernog nekorištenja opreme zaštite na radu i nepoštivanja propisa o zaštiti na radu.

(3) U slučaju spora iz stava (2) ovog člana teret dokazivanja je na poslodavcu

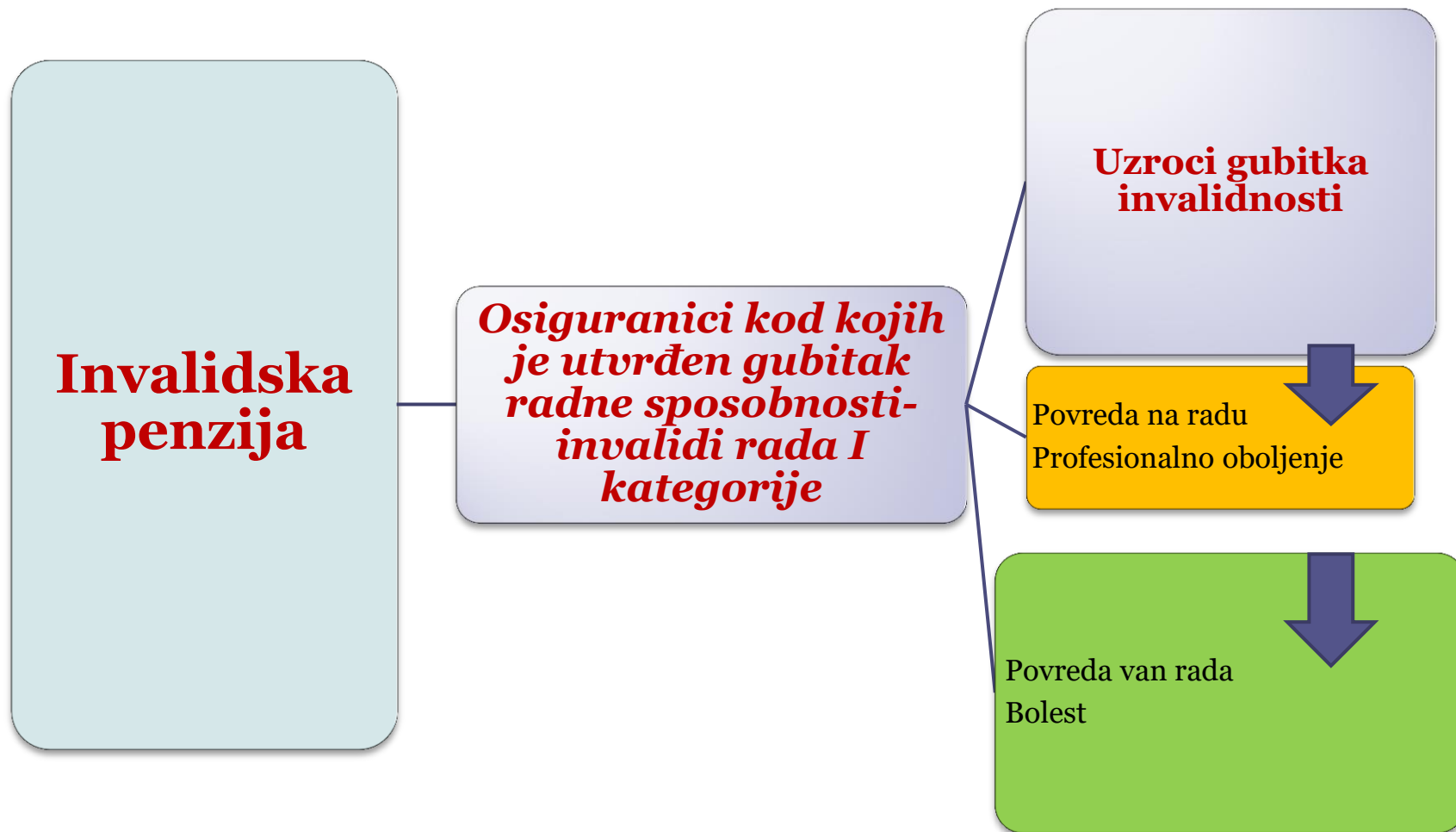
Profesionalna bolest

- Bolest prouzrokovana **dužim neposrednim uticajem procesa i uvjeta rada** na radnim mjestima/poslovima koje je osiguranik obavljao.
- **Propis o listi profesionalnih bolesti, radna mjesta i poslove na kojima se te bolesti** pojavljuju i uvjete pod kojima se smatraju profesionalnim, na prijedlog Instituta za medicinsko vještačenje zdravstvenog stanja **utvrđuje Ministarstvo**, koji se objavljuje u „Službenim novinama Federacije BiH“.

Radni vijek

- Poseban pojam invalidskog osiguranja
- **Radni vijek je razdoblje od navršene 20.godine života do dana nastanka invalidnosti;**
- **Izuzetno** osiguraniku koji je nakon navršene 20.godine bio na redovnom školovanju i stekao višu stručnu spremu radni vijek se računa od navršene 22 godine života , a osiguraniku koji je stekao visoku stručnu spremu radni vijek se računa od 25 godine života, **ako je invalidnost nastala prije 30 godine života**

Invalidska penzija

Invalidska penzija

- **Ako je gubitak radne sposobnosti prouzrokovan povredom na radu ili profesionalnom bolešću pravo na invalidsku penziju se ostvaruje bez obzira na dužinu penzijskog staža.**
- **Osiguraniku kod koga je invalidnost prouzrokovana povredom na radu ili profesionalnom bolešću invalidska penzija se određuje za staž osiguranja od 40 godina.**

Invalidska penzija

-Gubitak radne sposobnosti prouzrokovan povredom van rada ili bolešću: **-uvjeti vezane za dužinu penzijskog staža i pokrivenost radnog vijeka penzijskim stažom;**

-Ako je invalidnost prouzrokovana povredom van rada ili bolešću, prije nastanka invalidnosti osiguranik ima **navršen penzijski staž** koji mu **pokriva najmanje jednu trećinu perioda od navršenih najmanje 20 godina života do dana nastanka invalidnosti;**

-Ako je invalidnost nastala prije navršenih 30 godina života- uvjet je da penzijski staž pokriva najmanje 1/3 radnog vijeka , ali najmanje **1 godinu staža osiguranja;**

Osiguranicima kod kojih je invalidnost nastala prije navršenih 30 godina radni vijek se računa od 22 /25 godina života ako su stekli višu/visoku stručnu spremu.

Visina invalidske penzije

- **Invalidska penzija se određuje na isti način kao i starosna penzija.**
- Osiguraniku koji ima manje od 15 godina staža osiguranja invalidska penzija se određuje za staž osiguranja od 15 godina, koja ne može biti manja od iznosa najniže penzije.
- Osiguraniku kod koga je invalidnost prouzrokovana povredom na radu ili profesionalnom bolešću invalidska penzija se određuje za staž osiguranja od 40 godina.

Prava po osnovu preostale radne sposobnosti

- **Invalidi rada II kategorije**
- Prava po osnovu preostale radne sposobnosti osiguranik ostvaruje kod poslodavca.

Prava invalida rada II kategorije

- **Raspoređivanje ili zaposlenje na drugo odgovarajuće radno mjesto**
- **Prekvalifikacija odnosno dokvalifikacija do navršene 55 godine života**
- **Naknada plaće:**
 - od dana nastanka invalidnosti do dana raspoređivanja ili zapošljavanja na drugom odgovarajućem poslu tj. do dana upućivanja na prekvalifikaciju /dokvalifikaciju;
 - za vrijeme prekvalifikacije /dokvalifikacije;
 - od dana završene prekvalifikacije /dokvalifikacije do dana raspoređivanja /zapošljavanja na drugom odgovarajućem poslu;
 - zbog manje plaće pod uvjetom da je promijenjena radna sposobnost nastala po osnovu povrede na radu ili profesionalne bolesti.

Osigurani rizik: fizička onesposobljenost

- Fizička onesposobljenost postoji kada je osiguranik pretrpio gubitak, ozbiljnu povredu ili značajnu onesposobljenost organa ili dijelova tijela što pogoršava prirodnu aktivnost organizma i zahtijeva veći napor za zadovoljavanje životnih potreba, bez obzira da li je na taj način prouzrokovana invalidnost ili ne.
- Pravo na novčanu naknadu pod zakonom utvrđenim uvjetima.

Pravo na novčanu naknadu zbog fizičke onesposobljenosti

- Pravo na novčanu naknadu zbog fizičke onesposobljenosti stiče osiguranik čija je fizička onesposobljenost u iznosu od **najmanje 30% nastala kao rezultat povrede na radu ili bolesti uzrokovane radom.**

Pravo na novčanu naknadu zbog fizičke onesposobljenosti

- Novčana naknada za fizičku onesposobljenost se utvrđuje prema procentu fizičke onesposobljenosti i izražava se u odgovarajućem procentu od osnova.
- **Osnov** za novčanu naknadu za fizičku onesposobljenost je **najniži iznos penzije**.
- Iznos novčane naknade ovisi od stepena onesposobljenja (8 kategorija) i kreće se u rasponu od 60%(prvi stepen) do 18% (osmi stepen)

**Zaštitni instituti u
funkciji socijalne
sigurnosti osiguranika**

```
graph LR; A[Zaštitni instituti u funkciji socijalne sigurnosti osiguranika] --- B[Zajamčena penzija]; A --- C[Najniža penzija];
```

Zajamčena penzija

Najniža penzija

Zajamčena penzija

Koji osiguranici se pojavljuju kao titulari prava?

Osiguranici koji su ostvarili pravo na punu starosnu penziju/invalidsku penziju zbog povrede na radu ili profesionalne bolesti;

- Zajamčeni iznos penzije pripada osiguraniku koji je ostvario pravo na penziju sa **40 godina staža osiguranja**, a kome je penzija određena u manjem iznosu od zajamčene penzije isplaćene za decembar 2016 (**80% prosječne penzije isplaćene u decembru prethodne godine**)

Najniža penzija

Koji osiguranici se pojavljuju kao titulari prava?

Ostvarili pravo na nepunu starosnu penziju , invalidsku i porodičnu penziju

Šta se zajamčuje?

Najniži iznos penzije je iznos najniže penzije isplaćene za decembar 2016. godine u Federaciji (**60% prosječne penzije isplaćene u decembru prethodne godine**)

Statistika FBiH

- Broj penzionera (mart 2018): **408.467**
- cca.70% od ukupnog broja penzionera prima najnižu penziju i zajamčenu penziju;
- Mart 2018:
- Najniža penzija: **326,17 KM**
- Zajamčena penzija: **434,90 KM**
- Najviša penzija: **2.174,48 KM**